

Negyvenéves a Kossuth egyetem angol tanszéke

Beszélgetés dr. Pálffy István tanszékvezetővel

Fennállásának negyvenedik évfordulóját ünnepli a KLTE angol tanszéke. Ebből az alkalomból kerestük fel dr. Pálffy István egyetemi docent, a tanszék vezetőjét, és megkértük, elevenítse fel a negyven év oktatómunkájának történetét.

— Milyen előzményei voltak a debreceni angol intézet megnyitásának?

— Magyarországon a modern nyugat-európai nyelvek filológiája igen rövid múlttal rendelkezik. A múlt század 80-as éveiben vezették be a pesti egyetemen az angol nyelv oktatását, s jött létre Trefort Ágost akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter kezdeményezésére az első angol intézet, amely az angol civilizáció és kultúra előretolt bástyája volt. Liberális körökben szívesen fogadták, s az első világháború után politikai funkciója is kibontakozott: az angol orientáció a németbarát politikával szemben is ellenállást jelentett. Ez a törekvés, a politikai és szellemi csoportulás igénye hívta életre a debreceni angol intézetet 1938-ban.

— Ki lett a tanszékvezető és kik voltak az intézet első oktatói?

— Előbb született angol kívántak az intézet élére állítani, mert Pesten is angol, Arthur Battishil Yolland vezette a tanszéket. A jelöltek között felmerült Szerb Antal neve is. Végül Feszt Sándor lett az intézet első professzora. A debreceni angol intézet megnyitására a yorki érseket hívták meg, akit az egyetem díszdoktorává avattak volna. Nem politikai, de ugyanakkor jelentős közéleti személyiséggel akarták megnyitni az intézetet úgy, hogy ezzel a magyar—angol egyházi kapcsolatokat is ápolhassák. Az akkori politikai események miatt az ígért ceremónia elmaradt. Dr. Kund Ernő kiváló anglista mint címzetes rendkívüli tanár, Kerégyártó Elemér és Hegedűs Lajos mint berendelt középiskolai tanár és Sebestyén Endre lektor (aki 1940-ben tért haza az Egyesült Államokból) voltak az intézet első oktatói, majd Kéry László, Csorba András és Welsh Tamás.

— És az első hallgatók?

— Az angol intézet megindulásakor iratkozott be Pelyvás István, aki most a természettudományi kar lektora, Hazagh Mihály, aki Sárospatakon tanít és Pósa Péter, a szegedi egyetem oktatója.

— Hogyan épült fel ekkor az oktatási rendszer?

— Az előadásokat a professzor tartotta valamennyi témakörből: neki mindent kellett tudni. A tanárségek és a berendelt oktatók szemináriumokat vezettek.

— Azt hiszem, a háború nem kedvezett az egyetemen folyó oktatómunkának sem.

— Valóban, 1945 után nagyon nehezen indult meg az oktatás. Feszt Sándor professzor egy bombatámadás során Budapesten meghalt. Békés Ágnes neveztek ki tanárségédnek, a tanszéken azonban egyedül ő tudott ekkor angolul. 1946-ban a kiváló angol filológus, Országh László vette át az intézet vezetését, amelynek életében ekkor rövid, virágzó korszak kezdődött. Jól képzett oktatói gárda irányításával folyt a munka, megindultak a doktorálások, az intézet rangos tudományos központtá fejlődött. Luther Tibor, Benigny Gyula professzor, Thomas Beach angol lektor, kiváló nyelvpedagógus oktattak ebben az időben a tanszéken. 1949-től 1957-ig ideiglenesen

megszűnt az oktatás, 1957-től viszont ismét folyamatos és felfelé ívelő a tanszék oktató- és kutatómunkája.

— Dr. Pálffy István hosszú ideje a tanszék oktatója, 1947-től pedig hallgatója is volt. Megkértem, hogy személyes tapasztalatai alapján beszéljen az angol nyelvi oktatás fejlődéséről.

— Magyarországon az 1920-as évektől lehetett fakultatív úton angolt tanulni a középiskolában, vagy kötelező második nyelvként. Ez azonban a latinhoz hasonlóan eléggé dogmatikus volt: bizonyos fordítási készséget és grammatikai ismereteket adott. Így jöttünk az egyetemre, itt azonban magas színvonalú angol nyelvű irodalmi és nyelvészeti előadásokat hallgattunk, angolul kellett kollokválnunk. Az angol iránti érdeklődést az élő nyelv vonzása magyarázza. A sárospataki angol internátus a múltban is a középiskolai oktatás centruma volt, majd Budapest és később Debrecen is. Ma viszont elterjedtebb az angol nyelv tanítása. Hallgatóink általában tagozatos osztályból, igen jó nyelvi felkészüléssel érkeznek az egyetemre. A mi tárgyi feltételeink, könyvtármányunk, gépi felszereltségünk, szemléltetőeszközünk

is jobbak. Oktatóink egy-egy szakterületre specializálódnak, és ez a koncentrátság a minőségi munka magas színvonalát eredményezi.

— Hány oktatója, illetve hallgatója van jelenleg az angol tanszéknek?

— Míg kezdetben 30-40 hallgatóval működött az intézet, ma 160 angol szakosunk van. Megalakulása idején egy professzor és két-három külső előadó működött az intézetben. Most kilenc állandó oktató, egy angol lektor és egy tudományos ösztöndíjas dolgozik a tanszéken. Oktatóink fiatalok, alig túl a harmincon és több mint ötven százalékuk tanított középiskolában is. Meggyőződésem, hogy az emberismeret, pedagógiát ott lehet igazán elsajátítani. Így nemcsak szakmai, hanem komoly pedagógiai tapasztalatokkal is rendelkeznek, ugyanakkor megvan bennük az a fiatalos lendület, amelynek segítségével igen jó viszonyt lehet létesíteni oktató és hallgató között. Követelményeink magasak, de olyan hallgatóink vannak, akik lépést tudnak tartani ezzel a tempóval.

— Köszönöm a beszélgetést.

D. Karádi Katalin

FILMNAPLÓ

A MÉNESGAZDA

A film elején a történések dátuma olvasható. 1950-ben játszódik a Gáll István regényéből készült új Kovács András-film, *A ménesgazda*. Az évszám láttán mint egy áramütésre, csend lett a nézőtérben. S ez a csend tartott a film végéig, gondolom még utána is. Az utcára lépők ezúttal nem zsvajogtak, nem álltak meg beszélgetni. Elgondolkodva, fokozatosan egyre mélyebben, szabadabban lélegezve ment kikerülni a dolga után.

Lehangoló filmémely A ménesgazda, de el kell fogadnunk biztatását: nézzünk szembe azoknak a bizonyos éveknél a problémáival! Enélkül úgy tűnhet, hogy azért nem beszélünk, mert mindenkinek van félni, elszámolni, takargatni valója. Kovács András ezúttal művészi igényes alkotásban emberek, sorsok tragikus pusztulásáról tudósít, olyan feszültséget teremtő dramaturgiai bizottsággal, hogy lehetetlen nem éreznünk — a Busó János történetének gondolati követésével a magunk múltjával is szót vetünk.

Stilizált világ, sűrített 1950-es magyar valóság a ménesgazda világa, még

akkor is, ha nincs erre direkt utalás a filmben. A leltártól kezdve, a lótarás, lógondozás kitűnő szakemberei helyüket keresik az új világban. És ha nem is a helyüket, de legalább a lehetőséget az új körülmények közt lehetséges életre. Ezt találják meg a tsz ménesgazdák. A lovakkal való foglalkozás, a munka örzi, együtt tartja őket. Normális helyzetben ez megnyitná előttük az utat az új hatalommal való egymás mellett élésre.

Az új hatalom gyanakvással nézi őket, fiatal kommunista fiút, nem szakembert küldenek a telep élére, aki ha lehet, még gyanakvóbb, látva amazok bizalmatlanságát, félelemből kiereszkedett hetykeségét. Hibát hibára halmoz, később eszmél fel, pedig látja mi történik körülötte — bátyját, a tsz-elnököt az ávosok megkocsikáztatják, mert Rákosi Mátyás érdeklődésére ösztönöz elmondja a gazdaság hozzá nem értésből származó gondjait, a járási párttitkárt, felülről küldött helyettese állítja félre.

Busó János az új rend feltelessé híve, iskolázott, becsületes parasztember.

Amikor bürokratikus gőnceit, gondolatnyomórító szőlőket leveti, rádöbben az igazságra: ezek az emberek az ő telepén azért ragaszkodnak úgy a lovakkhoz, mert csak így, munkájuk árán remélnék esélyt az életre, s azt is megérti azonnal, hogy akik a telep felszámolását elrendelték, egyben a ménesgazdák sorsáról döntöttek. Ha elveszik a munka lehetőségét, akkor a leszámolás következik.

Busó János a felsőbb vezetés súlyos hibáinak következtében kialakult helyzetben becsületes megoldást választ. Az új rend igazi képviselőjeként a leszámolásra készülő és áldozataik közé lép. Ezzel lesz az elszabaduló ménszárulás első áldozata. Akik gyanakvóan, féltékenyen megölték, nem választathatnak többé. Ők is elpusztultak. Az a lehetőség szalasztódott el, amit mind a telepek, mind Busó János szeretett volna. Különböző ideológiájú, történetű emberek élhettek, dolgozhattak volna együtt, más szempontú érdekek alapján ugyan, de közhasznú eredményességgel.

A lovak gyönyörű tánc a karámban, az emberek biztos mozgása a lovak körül Bazi vezényletével, szakértelmével történik. A karámban kívül, láthatatlan gyűrűben mégis Bazi és Busó János párvialála zajlik. Ennek a „táncnak” a koreográfiját azonban csak részben írta az élet, s a társadalmi körülmények is csak részben befolyásolták. Az igazi „belejavítás” a kártevés, a dilettantizmus, a saját pozíciójukat csak a ködös ellenségűséggel biztosított cenzori testület végezte. Olykor a megálázást a praetoriánus gardával hajtva végre a rakoncátlanokon. Ilyen volt Busó János kocsiakasztása, Busó János pártiskolai vitájának „átértékelése”, s mindazoknak a törvénytelen megurcolása, akikre e jelzések film kapcsán gondolunk.

A Gáll István regényéből írt film, azzal, hogy sűríteni kénytelen, s nem adhat részletes élet- és jellemrajzot hőseiről, túllép az ötvenes évek problematikáján. Aktuális kérdésként veti fel a társadalmi önvizsgálat, önismeret szükségességét, amelyre a konszolidált viszonyok közepette is igény van. Mindemellett azonban csak a filmet látva kilóg a két nőhöz, Katihoz, a kocsmáros-hoz fűződő „turidanis” és Erzsikehez, a tanítónőhöz fűződő érthetetlen kapcsolat. Az pedig egyenesen elgondolkodtató, hogy ez a pártiskolát járt, őszinte fiatalember miért olyan naiv olykor a hatalom manipulációjával szemben. 1950-ben ugyanis már tudnia kellett, hogy „nagy tisztogatás” folyik az országban. A Rajk-per ítélethirdetése 1949-ben volt!

Koltai Lajos operatőr tompított fényű képei kitűnően „megfestették” a kort, fokozva az események lehárgoló hatását. A színészek méltatlanul szűkszavú dicsérete, hogy a néhány ismerős és az igen csak sok ismeretlen arc milyen tökéletesen, kevés gesztussal is sokat sejtetően játszott együtt. Közülük elsősorban Madaras József és Bács Ferenc emelkedett ki, de szinte ugyanez mondható el Fábrián Ferenc, Csiky András, Ferenczy Csongor, Biró Levente, Ambrus András, Sinka Károly, Horváth Sándor és Tomanek Nándor játékaról is. Moór Mariann és Bordán Irén epizódistaként helytállt.

Dr. Vajda Mária

Dankó István

IFJ. SZABÓ MIHÁLY

FAZEKAS

KIÁLLÍTÁSA BALMAZÚJVÁROSON

A kiállítást 1978. október 8-án délután 4 órakor dr. Varga Gyula, a Déry Múzeum igazgatóhelyettese nyitotta meg a Veres Péter Művelődési Központban. Közreműködött a Gereben együttes.

Amikor fazekasságról halunk, az első, amire gondolunk, nem is maga az edény, hanem a gyorsan forgó fazekaskorong, mely jóformán a mesterség címerévé vált. A fazekasok — ezek a több évezredes múltú munkásságot folytató áldott kezű mesterek — jellemzően szép példázatot őriznek az edénykészítésről. A legenda szerint maga az ördög volt az első, aki leült a fazekaskorong mellé. Forgatta, formálta az agyagot, de nem lett belőle semmi. elkeseredésében, tehetetlen dühében könny csordult ki a szeméből. Rá a forgó agyagdarabra, és csoda történt. Az addig engedetlen agyag egyszerre csak engedelmessé vált, kezdett a kezének, akarátának — képlékennyé, formálhatóvá, alakíthatóvá szelídülni.

Keves mesterség mondhat magának ilyen szép eredet-hagyományt, amelyikben ennyire benne van a mesterség poézise, s az alkotás teremtő folyamata. Mindezt aligha idézhetnénk fel jobbkor, mint e kiállítás alkalmából. „A szenvedély, az akarat, a kultudatos munka, nemzeti kultúránk legjobb hagyományainak a vállalása magas művészi szinten — ez Szabó Mihály munkásságának fundamentuma” — írja róla dr. Bellon Tibor.

Szabó Mihály korát tekintve fiatal mester, hiszen 1944 decemberében született Karcagon. Ha azonban azt is nézzük, hogy milyen gazdag munkásság, mekkora kísérletező, kutató kedv, a népi kultúra teljességének megismerésére törekvő vágy jellemző rá, akkor elismeréssel kell adoznunk tevékenysége előtt.

Harminc évvel ezelőtt, 4 éves korában „sározott” először, a környék gyerekeinek készített különböző állatfigu-

rákat. A mai nagy elhivatottságot, kerámiaszeretetet hiába keressük még 14 éves korában is, amikor fazekas tanulóknak szegődött Kántor Sándor és édesapja, F. Szabó Mihály karcagi műhelyébe. „Apám fazekas volt, így lettem én is az. Ebben ekkor még semmi tudatosság nem volt” — vallja. „De az indítatás végül is meghatározó lett számomra. Szakmai nagyapámnak Kántor Sándor, mesteremnek az apámat tartom. Egy egész életre való utravalót kaptam tőlük. Tudatos művészi törekvéseim, izlés- és gondolatvilágom megteremtését olyan néprajzos és régész szakembereknek köszönhetem, mint Selmecei László, Bellon Tibor, Varga László, a debreceniek közül főként Varga Gyula, akitől olyan hiteles tudományos alapot kaptam, amellyel kevés fazekas rendelkezik.”

A munkája szempontjából a jelentős éveket 1965-től számítja Szabó Mihály. Ekkor alapítottak édesapjával közös műhelyt. Ebben az időszakban tisztafüredi, mezőcsáti kerámiákat készített. S miután ezeken a szakma legkülönbözőbb fortélyait nagy biztonsággal elsajátította, próbálta a maga egyéni művészi útját megtalálni. Hamar rátalált a debreceni kerámiára, amelynek újraalkotása a na-v formák és a díszítés továbbvitelére fontos állomás fejlődésének útján.

A régészeti anyagban töredékesen fellelhető irókaival díszített késő-középkori, főleg azonban XVI—XVII. századi magyar cserepekkel való találkozására Szabó Mihály új szakaszt nyitott munkásságában. Sorra járta az ország azon múzeumait, amelyek anyagot őriznek ebből a — sem a régészek, sem a néprajzosok által — még teljességgel fel nem tárt nagyon gazdag fazekaskultúrából. S amivel a tudomány mindeddig még adós nekünk, felmutatja előttünk egy fiatal fazekas, a töredékekből újra álmódva élénk tárja pompás

színvilágú, gazdag motívumrendszerű tányérok, taláncok, bokályok, edényeken sokszínű múltunknak ezt a mesés gazdagságú világát. A balmazújvárosi kiállítás Szabó Mihályt, a középkori magyar kerámia visszahozóját, feltáróját állítja elének. Szabó Mihály olyan világra nyitotta ki a szemünket, amely eddig múzeumok raktárainak mélyén szunnyadt. Ez a világ megsejtet valami csodálatos gazdagságot a reneszánsz kori magyar cserépkultúrából.

Virágai, gazdag növényi díszítései, stilizált mértanias rajzai és madarainak utánozhatatlan sokszínűsége minden bizonnyal meglepő. A madarak, amelyek tálakon, tányérokra jelennek meg, egy sajátos világ hírnökei. Erről így vall az alkotó: „Gyönyörű, hosszú lábú, egészen szokatlanul hosszú lábú madarak! Ez mindenképpen kötődik az alföldi tájhoz, hiszen itt a mocsaras, nádas vidéken természetes, hogy az ilyen hosszú lábú gázlómadarak honosodtak meg. Nyilván ezért festettek a fazekasok is ilyeneket az edényeikre.

Szabó Mihály eddigi munkásságával kívívta érdeklődő figyelmünket, ezt bizonyítják rangos kiállításai is. Találkozhattak az érdeklődők munkáival a KISZ Központi Művészegyüttes Székházában,

Münchenben, a magyar héten, Nagyváradon, Hatvanban, Jászberényben, Budapesten a Pesterzsébeti Múzeumban, s legutóbb Szentendrén. Az alkotás, a teremtés csodát sugalló érzéséről tanuskodnak a vendégkönyv bejegyzései, íme ezek közül egy:

„Gyerekkoromban olvastam egy tündéri mesét egy fazekas legényről, aki szerencsét próbált a királynál, állítva, hogy olyan csodakorsót készített, amelyet még addig senki. A tét az élete és a királyné keze volt. A mese és a bonyodalma során elkészült korsó leírása olyan hatással volt rám, hogy azóta is minden fazekasmunkában, minden korsót készítőben ezt a mesealakot kerestem. Természetesen nem hittem, hogy megtalálom. És csoda történt. Megláttam a kiállítás anyagát a fotókkal a falon, s megdöbbentett a bennem levő meseélmény és a valóság találkozására. S hallottam valamilyen irányból egy szokatlanul kedves férficagagát, melyet hallani véltem a szép tányérokra, korsókról is. Ez a fazekas legényé kell hogy legyen, gondoltam, és így volt. Köszönöm ezt a találkozást.”

Hisszük, hogy nagyon sok embernek okoznak még örömet Szabó Mihály „fazekas csodái”.